Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (trzecia izba)

z dnia 3 października 2019 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Ochrona konsumentów – Nieuczciwe warunki w umowach konsumenckich – Dyrektywa 93/13/EWG – Artykuł 3 ust. 1 – Ocena nieuczciwego charakteru warunków umownych – Artykuł 4 ust. 2 – Artykuł 5 – Obowiązek zredagowania warunków umownych w sposób jasny i zrozumiały – Warunki zobowiązujące do zapłaty kosztów za usługi nie określone

W sprawie C-621/17

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Kúria (sąd najwyższy, Węgry) postanowieniem z dnia 26 października 2017 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 3 listopada 2017 r., w postępowaniu:

Gyula Kiss

przeciwko

CIB Bank Zrt.,

Emilowi Kissowi,

Gyuláné Kiss,

TRYBUNAŁ (trzecia izba),

w składzie: A. Prechal (sprawozdawca), prezes izby, F. Biltgen, J. Malenovský, C.G. Fernlund i L.S. Rossi, sędziowie,

rzecznik generalny: G. Hogan,

sekretarz: R. Şereş, administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 14 marca 2019 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

– w imieniu E. Kissa przez I. Ölveczky'ego i K. Czingulę, ügyvédek,

– w imieniu CIB Bank Zrt. przez J. Burai-Kovácsa i G. Stankę, ügyvédek,

– w imieniu rządu rumuńskiego przez M.Z. Fehéra, działającego w charakterze pełnomocnika,

* Język postępowania: węgierski.

– w imieniu rządu Zjednoczonego Królestwa przez Z. Lavery, działającą w charakterze pełnomocnika, wspieraną przez A. Howard, barrister,

– w imieniu Komisji Europejskiej przez N. Ruiza Garcíę i A. Tokára, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 15 maja 2019 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 3 ust. 1, art. 4 ust. 2 i art. 5 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. 1993, L 95, s. 29).

2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy, tytułem głównym, Gyulą Kissem a CIB Bank Zrt. (zwanym dalej „CIB") w przedmiocie żądania stwierdzenia nieuczciwego charakteru niektórych warunków zawartych w umowie pożyczki.

Ramy prawne

Prawo Unii

3 Motywy dwunasty, trzynasty, szesnasty, dziewiętnasty i dwudziesty dyrektywy 93/13 stanowią:

„jednakże obowiązujące prawo krajowe pozwala jedynie na częściową harmonizację przepisów; niniejsza dyrektywa dotyczy w szczególności warunków umownych, które nie zostały indywidualnie wynegocjowane; państwa członkowskie w poszanowaniu postanowień traktatu powinny mieć możliwość zapewnienia konsumentom wyższego poziomu bezpieczeństwa poprzez wprowadzenie przepisów prawa krajowego bardziej rygorystycznych niż przewidziane w niniejszej dyrektywie;

zakłada się, iż obowiązujące w państwach członkowskich przepisy ustawowe i wykonawcze, które bezpośrednio lub pośrednio ustalają warunki umów konsumenckich, nie zawierają nieuczciwych warunków; w związku z tym nie wydaje się konieczne rozpatrywanie warunków umownych, które są zgodne z obowiązującymi przepisami ustawowymi lub wykonawczymi oraz zgodne z zasadami lub postanowieniami konwencji międzynarodowych, których stronami są państwa członkowskie lub Wspólnota; użyte w art. 1 ust. 2 sformułowanie »obowiązujące przepisy ustawowe lub wykonawcze« obejmuje również zasady, które zgodnie z prawem będą stosowane między umawiającymi się stronami, z zastrzeżeniem, że nie dokonano żadnych innych uzgodnień;

[…]

ocena nieuczciwego charakteru warunków umowy, zgodnie z wybranymi ogólnymi kryteriami, zwłaszcza w przypadku działalności dotyczącej sprzedaży lub dostaw o charakterze publicznym zapewniającej usługi o charakterze powszechnym, przy uwzględnieniu solidarności między użytkownikami, mus[i] być uzupełnion[a] środkami umożliwiającymi dokonanie ogólnej oceny różnych interesów; stanowi to wymóg działania w dobrej wierze; przy dokonywaniu oceny działania w dobrej wierze będzie brana pod uwagę zwłaszcza siła pozycji przetargowej stron umowy, a w szczególności [to], czy konsument był zachęcany do wyrażenia zgody na warunki umowy i czy towary lub usługi

były sprzedane lub dostarczone na specjalne zamówienie konsumenta; sprzedawca lub dostawca spełnia wymóg działania w dobrej wierze, jeżeli traktuje on drugą stronę umowy w sposób sprawiedliwy i słuszny, należycie uwzględniając jej prawnie uzasadnione roszczenia;

[…]

do celów niniejszej dyrektywy ocena nieuczciwego charakteru warunków nie będzie dotyczyła warunków określających główny przedmiot umowy oraz stosunku jakości towarów i usług do ich ceny; główny przedmiot umowy i stosunek jakości towaru do jego ceny może jednak być brany pod uwagę przy ocenie uczciwości innych postanowień umownych;

umowy powinny być sporządzane prostym i zrozumiałym językiem, a konsument powinien mieć faktycznie możliwość zapoznania się ze wszystkimi warunkami umowy, a wszelkie wątpliwości powinny być interpretowane na jego korzyść”.

4 Artykuł 3 ust. 1 tej dyrektywy ma następujące brzmienie:

„Warunki umowy, które nie były indywidualnie negocjowane, mogą być uznane za nieuczciwe, jeśli stoją[c] w sprzeczności z wymogami dobrej wiary, powodują znaczącą nierównowagę wynikających z umowy praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta”.

5 Zgodnie z art. 4 wspomnianej dyrektywy:

„1. Nie naruszając przepisów art. 7, nieuczciwy charakter warunków umowy jest określany z uwzględnieniem rodzaju towarów lub usług, których umowa dotyczy, i z odniesieniem, w momencie zawarcia umowy, do wszelkich okoliczności związanych z zawarciem umowy oraz do innych warunków tej umowy lub innej umowy, od której ta jest zależna.

2. Ocena nieuczciwego charakteru warunków nie dotyczy ani określenia głównego przedmiotu umowy, ani relacji ceny i wynagrodzenia do dostarczonych w zamian towarów lub usług, o ile warunki te zostały wyrażone prostym i zrozumiałym językiem”.

6 Artykuł 5 dyrektywy 93/13 stanowi:

„W przypadku umów, w których wszystkie lub niektóre z przedstawianych konsumentowi warunków wyrażone są na piśmie, warunki te muszą zawsze być sporządzone prostym i zrozumiałym językiem. Wszelkie wątpliwości co do treści warunku należy interpretować na korzyść konsumenta […]”.

Prawo węgierskie

Kodeks cywilny

7 Artykuł 209/B Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. Törvény (ustawy nr IV z 1959 r. ustanawiającej kodeks cywilny) stanowi:

„(1) Ogólny warunek umowny lub klauzula w umowie zawartej z konsumentem są nieuczciwe, jeżeli, z naruszeniem wymogów dobrej wiary, w sposób jednostronny i bezpodstawny określają prawa i obowiązki stron wynikające z umowy ze szkodą dla jednej ze stron.

(2) Prawa i obowiązki uznaje się za określone w sposób jednostronny i bezpodstawny:

a) jeżeli odbiegają znacząco od zasadniczych postanowień umownych; lub

b) jeżeli są niezgodne z przedmiotem lub celem umowy.

(3) Przy ustalaniu nieuczciwego charakteru danego warunku pod uwagę bierze się wszystkie okoliczności, które istniały w chwili zawarcia umowy i doprowadziły do jej zawarcia, jak również charakter świadczonych usług oraz stosunek odnośnego warunku do pozostałych postanowień umowy lub innych umów.

4) Przepisy szczególne mogą określać, jakie warunki umów zawieranych z konsumentem są nieuczciwe lub jakie warunki takich umów należy uznać za nieuczciwe w braku dowodu przeciwnego.

5) Przepisów dotyczących nieuczciwych warunków umownych nie stosuje się do postanowień określających świadczenie i świadczenie wzajemne, jeżeli postanowienia te zostały sporządzone jasnym i zrozumiałym dla obu stron językiem.

6) Nie można uznać, że warunek umowny jest nieuczciwy, jeśli został on narzucony przez przepis ustawy lub rozporządzenia albo sformułowany na jego podstawie".

8 Artykuł 523 tego kodeksu ma następujące brzmienie:

„(1) W drodze umowy pożyczki instytucja kredytowa lub inny dający pożyczkę zobowiązuje się oddać do dyspozycji biorącego pożyczkę określoną kwotę, a biorący pożyczkę zobowiązuje się do zwrotu tejże kwoty zgodnie z umową.

(2) W braku odmiennych przepisów, jeżeli dający pożyczkę jest instytucja kredytowa, dłużnik jest zobowiązany do zapłaty odsetek (pożyczka bankowa)".

Ustawa Hpt

9 Artykuł 210 ust. 2 hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szólò 1996. évi CXII. törvény (ustawy nr CXII z 1996 r. o instytucjach kredytowych i przedsiębiorstwach finansowych, zwanej dalej „ustawą Hpt") stanowi:

„Umowa o usługi finansowe lub usługi pomocnicze powinna określać w jednoznaczny sposób odsetki, koszty i jakiekolwiek inne wydatki lub warunki, w tym skutki prawne opóźnienia w wypełnianiu zobowiązań oraz skutki prawne egzekucji zobowiązań akcesoryjnych, które zabezpieczają umowę".

10 Zgodnie z art. 212 ustawy Hpt:

„(1) Umowa pożyczki zawierana z konsumentami lub z osobami prywatnymi powinna zawierać rzeczywistą roczną stopę procentową wyrażoną w procencie rocznym i określoną zgodnie z przepisem szczególnym.

(2) Łączny koszt kredytu stanowi obciążenie, które ma zapłacić konsument z tytułu pożyczki, i obejmuje odsetki, prowizję za udzielenie pożyczki i wszelkie inne koszty, które należy zapłacić w związku z korzystaniem z pożyczki.

(3) Rzeczywista roczna stopa procentowa to stopa wewnętrzna, w drodze której łączny koszt kredytu i kapitał, jaki ma zwrócić klient, równe są wysokości kredytu pomniejszonego o koszty płacone przez klienta instytucji finansowej w chwili zwrotu".

11 Punkt I.10.2.a załącznika nr 2 do ustawy Hpt definiuje termin „udzielenie pożyczki pieniężnej" w sposób następujący:

„oddanie do dyspozycji na podstawie umowy pożyczki lub kredytu zawartej pomiędzy dającym pożyczkę a dłużnikiem kwoty, którą dłużnik ma zwrócić – wraz z odsetkami lub bez – w chwili wskazanej w umowie".

12 Punkt I.10.3 tego załącznika przewiduje:

„Świadczenie usług finansowych polegające na udzielaniu kredytów i pożyczek pieniężnych obejmuje postępowanie związane z oceną wypłacalności, sporządzaniem umów kredytowych lub pożyczki oraz rejestracji zwróconych pożyczek, a także ich monitorowanie, kontrolę i odzyskiwanie".

13 Punkt III.7 wspomnianego załącznika definiuje termin „odsetki" w sposób następujący:

„kwota lub wysokość innego świadczenia, jaką ma zapłacić dłużnik dającemu pożyczkę (lub depozytariuszowi) za korzystanie oraz przyjęte ryzyko związane z depozytem lub otrzymaną pożyczką, wyrażona w odsetku kwoty depozytu lub pożyczki, jaka ma zostać wypłacona (lub rozliczona) pro rata temporis".

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

14 W dniu 16 września 2005 r. powód w postępowaniu głównym zawarł ze spółką, w której prawa wstąpił CIB, umowę pożyczki na kwotę 16 451 EUR, z roczną stopą oprocentowania w wysokości 5,4% i kosztami zarządzenia w wysokości 2,4% rocznie, na czas 20 lat. Zainteresowany był również zobowiązany do zapłaty, zgodnie z warunkami umowy, kwoty 40 000 forintów węgierskich (HUF) (około 125 EUR) jako prowizji za udzielenie pożyczki. Rzeczywista roczna stopa oprocentowania (RRSO) została ustalona na 8,47%.

15 Powód w postępowaniu głównym wniósł powództwo do Győri Törvényszék (sądu w Győr, Węgry) o stwierdzenie, że warunki dotyczące kosztów zarządzania i prowizji za udzielenie pożyczki były nieuczciwe, ponieważ umowa nie określała konkretnych usług, za które miały one stanowić wynagrodzenie.

16 W odpowiedzi CIB argumentował, że nie ma obowiązku wyszczególniania usług, których odpowiednik stanowiły koszty zarządzania i prowizja za udzielenie pożyczki. Wyjaśnił on jednak, że prowizja za udzielenie pożyczki była świadczeniem wzajemnym za czynności dokonane przed zawarciem umowy, natomiast koszty zarządzania stanowią wynagrodzenie za starania podejmowane po zawarciu wspomnianej umowy.

17 Győri Törvényszék (sąd w Győr) uznał warunek dotyczący prowizji za udzielenie pożyczki za nieuczciwy, ale oddalił żądanie obejmujące warunek dotyczący opłaty za zarządzanie.

18 Ponieważ powód w postępowaniu głównym i CIB wnieśli odwołanie, Győri Ítélőtábla (sąd apelacyjny w Győr, Węgry) potwierdził wyrok wydany w pierwszej instancji. W odniesieniu do warunku dotyczącego kosztów zarządzania sąd ten wskazał, że warunek ten został sformułowany w sposób jasny i zrozumiały, jako że kwota pobierana od pożyczkobiorcy z tego tytułu została jasno określona, a charakter wynagrodzenia był powszechnie znany. Sąd ów dodał, że koszty te obejmują takie usługi jak prowadzenie sprawy, zarządzanie, rejestracja i odzyskiwanie należności. Natomiast w odniesieniu do prowizji za udzielenie pożyczki wspomniany sąd wskazał, że trudno jest określić dokładne usługi, za które stanowi ona wynagrodzenie, zważywszy, że koszt wszystkich powszechnie znanych usług został już uwzględniony w kosztach zarządzania.

19 Skarżący w postępowaniu głównym i CIB wnieśli skargi kasacyjne do sądu odsyłającego.

20 Skarżący w postępowaniu głównym podnosi, że umowa nie wymienia wyraźnie usług, w zamian za które jest on zobowiązany zapłacić koszty zarządzania. Jego zdaniem CIB nie wykazał w toku postępowania, że prowadzenie sprawy i zarządzanie pożyczką powodują powstanie kosztów, które nie są pokrywane przez odsetki.

21 Ze swej strony CIB podważa nieuczciwy charakter warunku dotyczącego prowizji za udzielenie pożyczki, wskazując w szczególności, że żaden przepis prawny obowiązujący w chwili zawarcia umowy rozpatrywanej w postępowaniu głównym nie wymagał dokładnego wyszczególnienia usług świadczonych w zamian za tę opłatę.

22 Sąd odsyłający wyjaśnia, że w chwili zaistnienia okoliczności faktycznych sporu w postępowaniu głównym pojęcie „kosztów zarządzania" nie było zdefiniowane w prawie węgierskim i że zasadniczo umowy pożyczki również nie wskazywały usług, za które koszty zarządzania stanowiły wynagrodzenie. Według owego sądu instytucje finansowe stosowały dwa modele kredytu, różniące się jeśli chodzi o te koszty: pierwszy, który przewidywał koszty zarządzania oprócz odsetek, i drugi, który nie przewidywał kosztów zarządzania, ale ustalał wyższą stopę procentową w celu pokrycia tych kosztów. Ponadto, chociaż większość instytucji finansowych pobierała jednorazową prowizję za udzielenie pożyczki, sąd ów podkreśla, że prawo węgierskie obowiązujące w chwili zawarcia umowy rozpatrywanej w postępowaniu głównym nie określało świadczenia wzajemnego za tę opłatę, która była jedynie wymieniona w art. 212 ustawy Hpt jako część składowa całkowitego kosztu pożyczki.

23 Sąd odsyłający ma wątpliwości, czy warunki będące przedmiotem postępowania głównego są sformułowane w sposób jasny i zrozumiały, i zastanawia się, w jaki sposób powinien ocenić, czy ewentualnie nie są one nieuczciwe. Ponadto, chociaż orzecznictwo krajowe nie jest pod tym względem jednolite, sąd odsyłający wskazuje, że w większości przypadków zostało stwierdzone, że wystarczy, aby całkowity koszt danej pożyczki był jasny, bez potrzeby określania charakteru wszystkich świadczonych w zamian usług.

24 Zdaniem owego sądu z orzecznictwa tego nie wynika jednak jasno, jakie usługi są świadczone w zamian za koszty zarządzania ani czy usługi te można odróżnić od świadczenia głównego, czyli udostępnienia kwoty pieniężnej i zwrotu tej kwoty wraz z odsetkami. W każdym razie, ponieważ obejmuje ona zarówno odsetki, jak i koszty, RRSO umożliwiła zdaniem tego sądu poznanie całkowitego kosztu pożyczki i porównanie różnych ofert pożyczek na rynku.

25 Zgodnie z orzecznictwem mniejszościowym usługi świadczone w zamian za koszty zarządzania muszą być jednak wyszczególnione. Jest bowiem wskazane, aby konsument miał możliwość porównania nie tylko wysokości RRSO, ale również charakteru tych usług. W tym względzie podział na dwa elementy wynagrodzenia za świadczenie główne – odsetki i koszty zarządzania – nie byłby uzasadniony, ponieważ podstawa kosztów zarządzania również różni się od podstawy stosowanej do obliczania odsetek. Wreszcie, zgodnie ze wspomnianym orzecznictwem, usługi świadczone w zamian za prowizje za udzielenie pożyczki powinny być znane, aby móc się upewnić, że opłata za te usługi nie jest naliczana dwukrotnie.

26 Sąd odsyłający wskazuje ponadto, że orzecznictwo w różnych państwach członkowskich różni się również w odniesieniu do charakteru kosztów zarządzania. I tak, jak wskazuje sąd odsyłający, Bundesgerichtshof (federalny trybunał sprawiedliwości, Niemcy) uważa, że można ocenić nieuczciwy charakter warunku dotyczącego kosztów zarządzania, ponieważ to odsetki, nie zaś owe koszty, stanowią wynagrodzenie za świadczenie główne. Taki warunek byłby zatem nieuczciwy, ponieważ instytucja kredytowa, poprzez owe koszty zarządzania, obciąża wyłącznie konsumenta w szczególności kosztami funkcjonowania ponoszonymi w wyłącznym interesie rzeczonej instytucji. Natomiast, jak

podaje sąd odsyłający, Oberster Gerichtshof (sąd najwyższy, Austria) uważa, że warunek umowy zastrzegający koszty zarządzania wchodzi w zakres świadczenia głównego, co uniemożliwia zbadanie jego nieuczciwego charakteru.

27 Co się tyczy sprawy w postępowaniu głównym, sąd odsyłający uważa, że określenie usług świadczonych w zamian za koszty zarządzania i prowizję za udzielenie pożyczki może mieć istotne znaczenie dla określenia, czy warunki umowy zawartej przez powoda w postępowaniu głównym są wystarczająco jasne i zrozumiałe w rozumieniu art. 4 ust. 2 i art. 5 dyrektywy 93/13. Ponadto w razie stwierdzenia, że jeden z tych warunków nie jest sformułowany w sposób jasny i zrozumiały, powstaje zdaniem owego sądu pytanie, czy stwierdzenie to powinno prowadzić ipso facto do uznania, że warunek ten jest nieuczciwy, lub czy – aby dojść do takiego wniosku – konieczne byłoby również, w szczególności w świetle art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13, zbadanie, czy – wbrew wymogom dobrej wiary – warunek ten powoduje znaczącą nierównowagę wynikających z umowy, praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta.

28 Wreszcie sąd ów ma wątpliwości, czy należy zbadać jedynie świadczenia i wynagrodzenie niezwiązane z rzeczonymi warunkami, czy też należy uwzględnić wszystkie warunki umowy i dokonać bilansu wszystkich korzyści i strat.

29 W tych okolicznościach Kúria (sąd najwyższy, Węgry) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy przesłankę sporządzenia prostym i zrozumiałym językiem ustanowioną w art. 4 ust. 2 i w art. 5 dyrektywy [93/13] należy interpretować w ten sposób, że w umowach pożyczki zawieranych z konsumentami spełnia ową przesłankę warunek umowny nienegocjowany indywidualnie, który określa dokładnie wysokość kosztów, prowizji i pozostałych wydatków (zwanych dalej łącznie »kosztami«) ciążących na konsumencie, metodę ich obliczenia oraz chwilę, w których należy je uiścić, ale który nie określa jednak z kolei, jakie konkretne usługi są opłacane z tytułu tych kosztów, czy raczej należy ją interpretować w ten sposób, że umowa powinna również wskazywać, jakie są owe określone usługi? W tym ostatnim wypadku – czy wystarczy, że treść danej wyświadczonej usługi będzie można wywnioskować z nazwy wydatku?

2) Czy art. 3 ust. 1 dyrektywy [93/13] należy interpretować w ten sposób, że postanowienie umowne stosowane w niniejszej sprawie w dziedzinie kosztów, niepozwalające na zidentyfikowanie w jednoznaczny sposób na podstawie umowy, jakie konkretne usługi są świadczone w zamian za te koszty, powoduje ze szkodą dla konsumenta sprzecznie z wymogami dobrej wiary znaczne zachwianie równowagi pomiędzy prawami i obowiązkami stron wynikającymi z umowy?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania pierwszego

30 Poprzez pytanie pierwsze sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 4 ust. 2 i art. 5 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że wymóg jasnego i zrozumiałego sformułowania warunku umowy należy rozumieć w ten sposób, iż stanowi on, że nienegocjowane indywidualnie warunki umowy wskazane w umowie pożyczki zawieranej z konsumentami, takie jak warunki rozpatrywane w postępowaniu głównym, określające dokładnie wysokość kosztów zarządzania i prowizji za udzielenie pożyczki obciążających konsumenta, sposób ich obliczania i termin wymagalności, muszą również wyszczególniać wszystkie usługi świadczone w zamian za przedmiotowe kwoty.

31 Zgodnie z art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 ocena nieuczciwego charakteru warunków nie dotyczy ani określenia głównego przedmiotu umowy, ani relacji ceny i wynagrodzenia do dostarczonych w zamian towarów lub usług, o ile warunki te zostały wyrażone prostym i zrozumiałym językiem.

32 W tym względzie Trybunał orzekł już, że za warunki umowy wchodzące w zakres pojęcia „głównego przedmiotu umowy" w rozumieniu tego przepisu należy uważać warunki, które określają podstawowe świadczenia w ramach danej umowy i które z tego względu charakteryzują tę umowę. Natomiast warunki, które wykazują charakter posiłkowy względem warunków definiujących samą istotę stosunku umownego, nie mogą być objęte rzeczonym pojęciem (wyrok z dnia 20 września 2017 r., Andriciuc i in., C-186/16, EU:C:2017:703, pkt 35, 36 i przytoczone tam orzecznictwo).

33 Do sądu odsyłającego należy dokonanie oceny – w świetle charakteru, ogólnej systematyki i postanowień danej umowy pożyczki, a także kontekstu prawnego i faktycznego, w jaki wpisuje się ta umowa – czy dany warunek stanowi podstawowy element świadczenia dłużnika polegającego na spłacie kwoty udostępnionej przez dającego pożyczkę (wyrok z dnia 26 lutego 2015 r., Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, pkt 54 i przytoczone tam orzecznictwo).

34 Ponadto z brzmienia art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13 wynika, że zakres drugiej kategorii warunków, których ewentualnie nieuczciwy charakter nie może być przedmiotem oceny, jest ograniczony, ponieważ dotyczy wyłącznie relacji przewidzianej ceny lub przewidzianego wynagrodzenia do dostarczonych w zamian towarów lub usług, przy czym wyłączenie to jest uzasadnione tym, że brak jest skali czy kryterium prawnego, które mogłyby wyznaczać granice kontroli tej relacji i tą kontrolą kierować (zob. podobnie wyrok z dnia 26 lutego 2015 r., Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, pkt 55 i przytoczone tam orzecznictwo).

35 Warunki dotyczące świadczenia wzajemnego należnego dającemu pożyczkę od konsumenta lub mające wpływ na faktyczną cenę, jaką powinien uiścić konsument na rzecz dającego pożyczkę, nie zaliczają się zatem co do zasady do tej drugiej kategorii warunków, z wyjątkiem kwestii, czy wskazana w treści umowy kwota wynagrodzenia lub ceny jest odpowiednia do usług świadczonych w zamian przez dającego pożyczkę (wyrok z dnia 26 lutego 2015 r., Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, pkt 56). Jednakże w niniejszym przypadku, jak wynika z akt sprawy, którymi dysponuje Trybunał, lecz czego ustalenie należy jednak do sądu odsyłającego, potencjalnie nieuczciwy charakter warunków rozpatrywanych w postępowaniu głównym nie dotyczy relacji między wysokością kosztów zarządzania i prowizji za udzielenie pożyczki a świadczonymi w zamian usługami.

36 W każdym razie, niezależnie od tego, czy warunki rozpatrywane w postępowaniu głównym są objęte zakresem art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13, taki sam wymóg przejrzystości jak ten, o którym mowa w tym przepisie, znajduje się również w art. 5 tej dyrektywy, stanowiącym, że pisemne warunki umowy muszą „zawsze" być sporządzone prostym i zrozumiałym językiem. Jak orzekł już Trybunał, wymóg przejrzystości zawarty w pierwszym z tych przepisów ma taki sam zakres jak wymóg, którego dotyczy drugi z tych przepisów (zob. podobnie wyrok z dnia 30 kwietnia 2014 r., Kásler i Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, pkt 67–69).

37 Wreszcie rzeczony wymóg przejrzystości należy rozumieć jako stanowiący nie tylko, że odnośny warunek będzie zrozumiały dla konsumenta z gramatycznego punktu widzenia, ale że konsument będzie też w stanie ocenić, na podstawie dokładnych i zrozumiałych kryteriów, skutki ekonomiczne, jakie wynikają dla niego z tego warunku (zob. podobnie wyrok z dnia 9 lipca 2015 r., Bucura, C-348/14, niepublikowany, EU:C:2015:447, pkt 55 i przytoczone tam orzecznictwo).

38 W niniejszym przypadku z postanowienia odsyłającego wynika, że umowa pożyczki rozpatrywana w postępowaniu głównym przewiduje istnienie kosztów zarządzania w wysokości 2,4% w skali roku w okresie 240 miesięcy, przy czym koszty te są obliczane w pierwszym okresie rocznym od całej kwoty

pożyczki, zaś w kolejnych okresach od kwoty pozostałej do zapłaty w pierwszym dniu danego okresu rocznego. Ponadto zgodnie z umową skarżący był zobowiązany do zapłaty kwoty 40 000 HUF tytułem prowizji za udzielenie pożyczki.

39 Wydaje się zatem, że przedmiotowe warunki umożliwiały skarżącemu w postępowaniu głównym ocenę skutków gospodarczych wynikających dla niego z tych warunków.

40 Należy w tym względzie przypomnieć, że Trybunał orzekł w istocie w odniesieniu do warunku umowy przewidującego „prowizję od ryzyka", że umowa ta nie mogła być postrzegana jako wskazująca w sposób przejrzysty powody uzasadniające wynagrodzenie odpowiadające tej prowizji, jako że kwestionowana była okoliczność, iż dający pożyczkę był zobowiązany do rzeczywistego świadczenia wzajemnego w celu uzyskania wspomnianej prowizji (zob. podobnie wyrok z dnia 26 lutego 2015 r., Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, pkt 77).

41 W niniejszej sprawie, w odniesieniu do klauzuli dotyczącej prowizji za udzielenie pożyczki, bezsporne jest, iż skarżący w postępowaniu głównym kwestionował istnienie jakiegokolwiek rzeczywistego świadczenia wzajemnego za tę prowizję. W tych okolicznościach do sądu krajowego należy zbadanie, czy osoba zainteresowana została poinformowana o powodach uzasadniających zapłatę tej prowizji.

42 Jeśli chodzi o warunek dotyczący kosztów zarządzania, to chociaż skarżący w postępowaniu głównym nie wydaje się twierdzić, że brak jest świadczenia wzajemnego w zamian za te koszty, uważa on jednak, że dokładny charakter różnych odpowiadających im usług nie jest przejrzysty.

43 Z orzecznictwa, o którym mowa w pkt 37 niniejszego wyroku, nie wynika wprawdzie, że dający pożyczkę jest zobowiązany do wyszczególnienia w danej umowie charakteru wszystkich usług świadczonych w zamian za koszty przewidziane w jednym lub kilku warunkach umowy, jednakże w świetle ochrony, jaką dyrektywa 93/13 ma zapewnić konsumentowi ochrony ze względu na fakt, że znajduje się on w gorszym położeniu w stosunku do przedsiębiorcy zarówno pod względem siły negocjacyjnej, jak i poziomu poinformowania, ważne jest, aby charakter faktycznie świadczonych usług można było racjonalnie zrozumieć lub wywnioskować na podstawie umowy postrzeganej jako całość. Ponadto konsument musi być w stanie sprawdzić, czy różne koszty lub usługi, za które stanowią one opłatę, nie nakładają się na siebie.

44 W sprawie w postępowaniu głównym sąd odsyłający powinien zbadać, czy taka sytuacja ma miejsce, w świetle całokształtu istotnych okoliczności faktycznych, do których zaliczają się nie tylko warunki zawarte w rozpatrywanej umowie, lecz również formy zachęty stosowane przez dającego pożyczkę w procesie negocjacji umowy i dostarczone na tym etapie informacje (zob. podobnie wyrok z dnia 26 lutego 2015 r., Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, pkt 75).

45 W związku z tym na pytanie pierwsze trzeba odpowiedzieć, iż art. 4 ust. 2 i art. 5 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że wymóg jasnego i zrozumiałego sformułowania warunku umowy nie oznacza, iż nienegocjowane indywidualnie warunki umowy wskazane w umowie pożyczki zawieranej z konsumentami takie jak rozpatrywane w postępowaniu głównym, określające dokładnie wysokość kosztów zarządzania i prowizji za udzielenie pożyczki obciążających konsumenta, sposób ich obliczania i termin wymagalności, muszą również wyszczególniać wszystkie usługi świadczone w zamian za przedmiotowe kwoty.

W przedmiocie pytania drugiego

46 Poprzez pytanie drugie sąd krajowy dąży w istocie do ustalenia, czy art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że warunek umowny taki jak rozpatrywany w postępowaniu głównym, dotyczący kosztów zarządzania pożyczką, który nie pozwala jednoznacznie określić konkretnych świadczonych w zamian usług, powoduje, wbrew wymogowi dobrej wiary, znaczącą nierównowagę wynikających z umowy praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta.

47 Na wstępie należy wyjaśnić, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem właściwość Trybunału w tym zakresie obejmuje dokonanie wykładni pojęcia „nieuczciwych warunków", o których mowa w art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13, jak też wykładni kryteriów, jakie sąd krajowy może lub powinien stosować w toku badania warunku umowy w świetle przepisów tej dyrektywy, przy czym zadaniem sądu krajowego jest dokonanie skonkretyzowanej kwalifikacji danego warunku umowy w oparciu o wskazane kryteria oraz w świetle okoliczności danej sprawy. Wynika stąd, że Trybunał powinien ograniczyć się w swej odpowiedzi do udzielenia sądowi odsyłającemu wskazówek, które ten ostatni powinien uwzględnić przy dokonywaniu oceny nieuczciwego charakteru rozpatrywanego warunku umowy (wyrok z dnia 14 marca 2013 r., Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, pkt 66 i przytoczone tam orzecznictwo).

48 Biorąc pod uwagę gorsze położenie konsumenta w stosunku do przedsiębiorcy zarówno pod względem siły negocjacyjnej, jak i poziomu poinformowania, dyrektywa 93/13 zobowiązuje państwa członkowskie, aby przewidziały mechanizm zapewniający, by każdy nienegocjowany indywidualnie warunek umowy mógł zostać sprawdzony, aby ocenić jego ewentualnie nieuczciwy charakter. W tych ramach to do sądu krajowego należy ustalenie, przy uwzględnieniu kryteriów określonych w art. 3 ust. 1, a także art. 5 tej dyrektywy, czy w świetle konkretnych okoliczności danego przypadku taki warunek umowny spełnia ustanowione w tej dyrektywie wymogi dobrej wiary, równowagi i przejrzystości (zob. podobnie wyrok z dnia 26 marca 2019 r., Abanca Corporación Bancaria i Bankia, C-70/17 i C-179/17, EU:C:2019:250, pkt 50 i przytoczone tam orzecznictwo).

49 Tak więc przejrzysty charakter warunku umownego, wymagany przez art. 5 dyrektywy 93/13, stanowi jeden z czynników, które sąd krajowy powinien wziąć pod uwagę przy dokonywaniu należącej do niego oceny nieuczciwego charakteru tego warunku na podstawie art. 3 ust. 1 tej dyrektywy. W ramach tej oceny na rzeczonym sądzie spoczywa zbadanie, w świetle ogółu okoliczności faktycznych sprawy, po pierwsze, możliwego niedochowania wymogu dobrej wiary, i po drugie, ewentualnego istnienia znaczącej nierównowagi na niekorzyść klienta w rozumieniu tego ostatniego przepisu (zob. podobnie wyrok z dnia 20 września 2017 r., Andriciuc i in., C-186/16, EU:C:2017:703, pkt 56).

50 W odniesieniu do kwestii, czy spełniony jest wymóg dobrej wiary w rozumieniu art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13, należy stwierdzić, że z uwagi na motyw szesnasty tej dyrektywy sąd krajowy musi w tym zakresie sprawdzić, czy przedsiębiorca traktujący konsumenta w sposób sprawiedliwy i słuszny mógłby racjonalnie spodziewać się, iż konsument ten przyjąłby taki warunek w drodze negocjacji indywidualnych (wyrok z dnia 14 marca 2013 r., Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, pkt 69).

51 Co się tyczy badania istnienia takiej ewentualnej znaczącej nierównowagi – nie może ono sprowadzać się do ekonomicznej oceny o charakterze ilościowym, dokonywanej w oparciu o porównanie z jednej strony całkowitej kwoty transakcji będącej przedmiotem umowy, a z drugiej strony kosztów, które zgodnie z tym warunkiem obciążają konsumenta. Znacząca nierównowaga może bowiem wynikać z samego faktu wystarczająco poważnego naruszenia sytuacji prawnej, w której konsument, jako strona danej umowy, znajduje się na mocy właściwych przepisów krajowych, czy to w postaci ograniczenia treści praw, które zgodnie z rzeczonymi przepisami przysługują mu na podstawie tej umowy, czy to przeszkody w ich wykonywaniu, czy też nałożenia na niego dodatkowego obowiązku, którego nie przewidują normy krajowe (wyrok z dnia 16 stycznia 2014 r., Constructora Principado, C-226/12, EU:C:2014:10, pkt 22, 23).

52 Ponadto, jak wynika z art. 4 ust. 1 dyrektywy 93/13, nieuczciwy charakter warunków umowy jest określany z uwzględnieniem rodzaju towarów lub usług, których umowa dotyczy i z odniesieniem, w czasie zawarcia umowy, do wszelkich okoliczności związanych z jej zawarciem oraz do innych warunków tej umowy lub innej umowy, od której ta jest zależna.

53 To właśnie w świetle tych kryteriów sąd odsyłający powinien dokonać oceny ewentualnie nieuczciwego charakteru warunków rozpatrywanych w postępowaniu głównym.

54 W tym względzie, jak przypomniano w pkt 43 niniejszego wyroku, fakt, że usługi świadczone w zamian za koszty zarządzania i prowizję za udzielenie pożyczki nie są wyszczególnione, nie oznacza, że związane z nimi warunki nie spełniają wymogu przejrzystości określonego w art. 4 ust. 2 i art. 5 dyrektywy 93/13, o ile charakter faktycznie świadczonych usług można racjonalnie zrozumieć lub wywnioskować na podstawie umowy postrzeganej jako całość.

55 Co się tyczy kwestii, czy sporne w postępowaniu głównym warunki, wbrew wymogowi dobrej wiary, powodują powstanie znaczącej nierównowagi ze szkodą dla konsumenta, należy uznać, jak wynika to z postanowienia odsyłającego, że przewidziane w prawie krajowym pobieranie kosztów zarządzania i prowizji za udzielenie pożyczki jest przewidziane w prawie krajowym. Jeśli świadczone w zamian usługi nie wchodzą w sposób uzasadniony w zakres świadczeń wykonywanych w ramach zarządzania pożyczka albo w ramach jej udzielenia lub jeśli kwoty obciążające konsumenta z tytułu rzeczonych kosztów i rzeczonej prowizji są nie są nieproporcjonalne w stosunku do kwoty pożyczki, nie wydaje się, z zastrzeżeniem dokonania weryfikacji przez sąd odsyłający, żeby warunki te w sposób niekorzystny wpływały na sytuację prawną konsumenta przewidzianą przez prawo krajowe. Do sądu krajowego należy ponadto uwzględnienie skutków innych postanowień umowy, aby ustalić, czy rzeczone warunki nie powodują znaczącej nierównowagi ze szkodą dla biorącego pożyczkę.

56 W konsekwencji na pytanie drugie trzeba odpowiedzieć, iż art. 3 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że warunek umowny taki jak rozpatrywany w postępowaniu głównym, dotyczący kosztów zarządzania umową pożyczki, który nie pozwala jednoznacznie wskazać konkretnych usług świadczonych w ramach świadczenia wzajemnego, co do zasady nie powoduje wbrew wymogowi dobrej wiary znaczącej nierównowagi wynikających z umowy praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta.

W przedmiocie kosztów

57 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (trzecia izba) orzeka, co następuje:

1) **Artykuł 4 ust. 2 i art. 5 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy interpretować w ten sposób, że wymóg jasnego i zrozumiałego sformułowania warunku umowy nie oznacza, iż nienegocjowane indywidualnie warunki umowy wskazane w umowie pożyczki zawieranej z konsumentami takie jak rozpatrywane w postępowaniu głównym, określające dokładnie wysokość kosztów zarządzania i prowizji za udzielenie pożyczki obciążających konsumenta, sposób ich obliczania i termin wymagalności, muszą również wyszczególniać wszystkie usługi świadczone w zamian za przedmiotowe kwoty.**

2) **Artykuł 3 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że warunek umowny taki jak rozpatrywany w postępowaniu głównym, dotyczący kosztów zarządzania umową pożyczki, który nie pozwala jednoznacznie wskazać konkretnych usług świadczonych w ramach świadczenia wzajemnego, co do zasady nie powoduje wbrew wymogowi dobrej wiary znaczącej nierównowagi wynikających z umowy praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta.**

Podpisy